

AKP İKTİDARININ 2007-2015 DÖNEMİ SİYASİ POLİTİKALARINA İLİŞKİN BAZI DEĞERLENDİRMELER: AKP İKTİDARININ CUMHURİYET'İN KURUCU İDEOLOJİSİYLE ÇATIŞMASI

H. Bayram KAÇMAZOĞLU

Özet: Bu çalışmada AK Parti'nin (Adalet ve Kalkınma Partisi) 2007-2015 dönemindeki iktidarının diplomatik politikası değerlendirilecektir. AKP'nin kuruluşundan bu yana uyguladığı siyasi politikaları genel seçimlerle ilişkilendirerek üç alt dönemde incelemek mümkündür. Bu çalışmadaki değerlendirmeler bu çerçevede yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: AKP, Türk Siyasi Tarihi, Siyaset.

SOME EVALUATIONS ON THE DIPLOMATIC POLICY OF THE JDP (JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY) POWER OF THE 2007-2015 PERIOD: CONFLICT OF THE JDP POWER WITH THE FOUNDING IDEOLOGY OF THE REPUBLIC

H. Bayram KAÇMAZOĞLU

Abstract: In this study, the diplomatic policy of the JDP (Justice and Development Party) power of the 2007-2015 period will be evaluated. It is possible to examine the political policies implemented by the JDP since its foundation, by associating them with the general elections in three sub-periods. Evaluations in this study will be made within this framework.

Keywords: JDP, Turkish Political History, Politics.

AKP İKTİDARININ 2007-2015 DÖNEMİ SİYASİ POLİTİKALARINA İLİŞKİN BAZI DEĞERLENDİRMELER: AKP İKTİDARININ CUMHURİYET'İN KURUCU İDEOLOJİSİYLE ÇATIŞMASI

H. Bayram Kaçmazoğlu

Giriş

AKP'nin kuruluşundan bugüne kadar uyguladığı siyasi politikaları genel seçimlerle ilişkilendirerek üç alt dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem, partinin kuruluşu ve 3 Kasım 2002 seçimleriyle başlamış, 22 Temmuz 2007'de yapılan erken seçimlerle bitmiştir. 2007 seçimleri öncesi iç politikada Cumhurbaşkanlığı seçimi nedeniyle ortaya çıkan krizi AKP iktidarı başarılı bir şekilde yöneterek ve erken seçim sonuçlarını da arkasına alarak büyük bir güven elde edecek şekilde sonuçlandırmıştır. 2007 seçim galibiyeti ve tabanın istediği özelliklere sahip bir ismin, sistemin tüm direnmelerine rağmen, Cumhurbaşkanlığı seçtirilmesi ikinci dönem politikalarını yakından etkilemiştir. AKP, ikinci dönem politikalarında, daha özgür, güvenli, kararlı ve iktidarın gerçek sahibi olarak hareket etmiştir. Üçüncü dönem ise, 12 Eylül 2010 tarihli Anayasa referandumunu ve özellikle 12 Haziran 2011 seçim sonuçlarıyla başlamış ve 7 Haziran 2015 seçimleriyle bitmiştir.

Bundan önceki, "AKP'yi Ortaya Çıkaran Koşullar ve AKP İktidarının İlk Yıllarında AB-ABD İle İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı yazıda, AKP iktidarının birinci dönemine ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunmuş; AKP'yi ortaya çıkaran ve iktidara getiren iç ve dış koşullar, ABD ve AB'nin yeni emperyalist politikaları, bunların AKP ile ilişkisi, muhafazakârlaşma, küreselleşme ve benzeri konulara dikkat çekmiştik. Bu yazıda, AKP iktidarının ikinci ve üçüncü dönemleri üzerinde durulacaktır.

AKP iktidarı, birinci dönemde oldukça hassas bir siyaset izlemiş, ordu ile ilişkilerinde dikkatli davranmıştır. Sistemin kurumları ile uyum içerisinde, idare edici, uzlaşıcı, alttan alıcı bir politika yürütülmüştür. AKP iktidarının ilk yılları, kurulu sistemle kontrollü anlaşmazlık dönemi gibidir.¹ Parti enerjisini, meşruiyetini sorgulayan girişimleri boşa çıkarmak için kullanmış, asıl hedefi bağlamında adeta uykuya yatmıştır. 2002-2007 dönemi, AKP iktidarı açısından korku, tedirginlik, taktik ve gerilim yıllarıdır. O nedenle alabildiğince liberal, özgürlükçü, hoşgörü-

¹ Ergun Özbudun-William Hale, *Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm: AKP Olayı*, Doğan Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 141.

lüdür. Her türlü dayatmacı, buyurgan, tek tipçi, himayeci toplum mühendisliğine dayanan yaklaşımları sağlıklı bir demokratik sistem açısından engel olarak gören değerlendirmeleriyle basının, büyük sermayenin, aydınların, siyasetle ortalama düzeyde ilgilenen çevrelerin, özellikle AB ve ABD'nin desteğini kazanmıştır.²

AKP birinci dönemde, yerleşik düzenin egemen kadrolarından çekindiği, bu çevrelere güvenmediği için demokrasi, insan hakları, milli irade, liberal özgürlükler, AB standartları ve ilkeleri, hukukun üstünlüğü gibi söylemleri öne çıkararak, meşruiyetini koruma ve kanıtlama çabasında olmuştur. İktidarını sürdürmek adına içeride liberal ekiplere, dışarıda ise ABD ve AB'ye dayanma ihtiyacıdadır. Bu nedenle iki kesime sıkı sıkıya sarılmıştır. AB ve ABD ile liberaller, AKP iktidarından küreselleşme, Batı çıkarlarını Ortadoğu'da savunma, muhafazakâr-demokratik değerleri hayata geçirme adına çok şey beklemektedir. AKP iktidarının konumu, onu diğer iktidarlardan daha kullanışlı kılmaktadır. AB ile ilişkilere, liberalleşmeye, demokratikleşmeye, AB ile uyum yasalarının hayata geçirilmesine büyük önem verilmektedir. Zira partinin iktidarda kalması ve geleceği, dış desteğin devamına, bu dönüşümlerin iç hukuk açısından yürürlüğe konulmasına, ulusal ve uluslararası yeni yasal zemine bağlıdır. AKP, içeride sistem baskısının yol açtığı çatışmaları, gerginlikleri, iktidarını sorgulayan girişimleri, bu uluslararası evrensel yasalara yaslanarak, onları savunarak ve yasal dönüşümleri gerçekleştirerek etkisizleştirmektedir. ABD ve AB politikalarının öne çıkarılması ve bu çevrelerle yoğun işbirliği, Türkiye'de AB standartlı adımların atılması, bir nevi iktidarı sürdürmenin de yöntemidir.

AKP, birinci dönemde, Batı yanlısı, küreselleşmeci, liberal bir politika izleyerek hareket alanını genişletmiştir. Kendi hegemonik yapısını oluşturup sistemin kurumlarını ortadan kaldırıncaya kadar Batı dünyası ile iyi geçinmeyi, gerginlik yaratmadan, "yumuşak" dönüşümlerle yetinmeyi tercih etmiştir. Sonraki dönemlerde önemli tartışmalara neden olan ve bir bakıma AKP zihniyetinin ipuçlarını da veren Batı eleştirisi, içki ve kürtaj yasağı, türbanın kamusal alanda serbestliği gibi konular bu dönemde kesinlikle gündeme getirilmemiş, bu konuları dayatmak için uygun siyasal ortamın oluşması beklenmiştir. "Milli Görüş ve Adil Düzen adıyla hayal edilen projeler ile Batı karşıtlığı söylemleri yerine AB ile bütünleşme mesajları" verilmiştir.³

AKP, ilk dönemde iktidara yerleşmeye, meşruiyet krizini aşmaya; ikinci dönemde kendisine karşı olan sistemin temel unsurlarını ortadan kaldırmaya; üçüncü dönemde ise kendi siyasal anlayışına, ideolojisine uygun bir kurucu iktidar oluşturmaya, siyasal ve ekonomik açıdan tek egemen güç olmaya yönelik politikalar izlemiştir. AKP iktidarı, üçüncü dönemde, birinci dönemde savunduğu görüşlerin tam tersini gerçekleştirme doğrultusunda hareket etmiş, iktida-

² Yalçın Akdoğan, "Adalet ve Kalkınma Partisi", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: İslamcılık**, Cilt:6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 628; Özbudun-Hale, **Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı**, s. 57-65.

³ Ahmet Şık, **Paralel Yürüdüğümüz Biz Bu Yollarda**, Postacı Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 133.

rının ilk yıllarında kendisine olağanüstü destek veren Batılı çevreleri, artık dış mihrak olarak değerlendirmeye başlamıştır. AKP iktidarı, sistemi dönüştürürken zaman zaman sert, zaman zaman uzlaşmacı politikalar sergileyerek 2015'e gelmiştir. Partinin kurucu kadrosu, amaçlarını gerçekleştirmek adına pragmatist davranmış, bazı konularda geri adım atma gereği duymuştur. Ancak ileriye dönük olarak, Milli Görüş gömleğini çıkardığını belirten ekip, asıl hedefinden taviz vermemiş; yoluna kararlı bir şekilde devam etmiştir. Her zaman tedbirli davranılmış, kazanımlar kaybedilmemeye çalışılmıştır.⁴

İkinci Dönem (2007-2011)

AKP, ikinci döneme, 22 Temmuz 2007 seçimlerinden oy oranını önemli ölçüde artırarak ve tek başına iktidar olma durumunu sürdürerek girdi. Bu seçim sonuçları, AKP'nin yasama ve yürütme gücünü tam olarak kullanarak bir önceki dönemde iktidara engeller çıkaran kadroları kontrol altına alıp istediği politikaları rahatça yürüteceği anlamına geliyordu. Bunun için milyonlarca muhafazakâr seçmen, küresel Batı dünyası, liberal aydınlar, bazı sol çevreler, merkez basın ve TÜSİAD da arkasındaydı. 2007 genel seçimlerini büyük bir farkla kazanması, Cumhurbaşkanlığı krizini istediği şekilde çözmesi AKP'nin kendine güvenini artırmış, bazı korkuları atlatmasını sağlamıştı. Artık atağa geçilebilir, kendilerini sistemin temsilcisi olarak gören çevrelerle mücadeleye başlayabilirdi. Ve bu güçlü destekle AKP iktidarı hiç vakit kaybetmeden rakip olarak gördüğü çevreleri itibarsızlaştırma, devlet kademelerinden tasfiye etme sürecine yöneldi.

2007'den itibaren, AKP'nin bir önceki dönemde sergilediği, o hoşgörülü, uzlaşmacı, mütevazı, "demokrat" tavrı yavaş yavaş değişmiştir. İktidar açısından muhalif olarak gördüğü veya muhalif olma potansiyeli taşıyan kadro ve çevrelere karşı bir tasfiye harekâtı başlatılmış, laik ve ulusal eğilimli ordu, bürokrasi, sermaye ve sendikal çevreleri etkisizleştirmek için bir dizi siyasi dava açılmıştır. Amaç, laik ve Kemalist bürokrasinin etkinliğine, egemenliğine son vermek, mevcut devletin ulusalçı kurucu felsefesini kökten sarsmaktır. Bu amaçla dalga dalga süren bir operasyonlar dönemi ortaya çıktı. Başta ordu olmak üzere AKP iktidarına ve Cemaat'e karşı olduğu farz edilen her grubun, takımın, hatta etkili bireyin ortadan kaldırılması gerekiyordu. Bunu gerçekleştirmenin yolu her türlü kirliliğe uzmanlaşmış kadrolarla siyasi davaları yapılandırmak ve yürütmektir. Tam da bu bağlamda bürokratik kadrolar için Ergenekon, ordu için Balyoz, sol kesimler için Devrimci Karargâh Örgütü, Kürt sorununu gündemde tutan aydınlar için KCK ve benzeri siyasi davalar tezgâha sürüldü. AKP ve Cemaat karşıtı gibi duran ve kamuoyu önünde tanınan kim varsa, ona uygun olan ve bazen

⁴ Nuh Yılmaz, "İslamcılık, AKP, Siyaset", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: İslamcılık*, Cilt. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 607.

buna bile gerek duyulmadan bir dava içerisinde yerleştirilerek geniş kitlelere korku salınıp toplum üzerinde psikolojik bir baskı oluşturuldu. Operasyonlarda McCartyci yöntemler kullanılarak, toplumda paranoya yaratıldı. Ne kadar Cemaat, AKP, ABD karşıtı ulusalcı, laik ve anti-emperyalist, muhalif üst düzey asker, sivil bürokrat ve toplumun farklı kesimleri tarafından önemsenen kişi varsa oluşturulan sahte belgeler, kurgulanan iddianamelerle tutuklanarak bu siyasi davalara dâhil edildi. Bu davalara, Cemaat tarafından rakip olarak görülen ve başta eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da ilave edildi. AKP iktidarı bu yöntemle ordunun, yargının, üniversite yönetimlerinin ve bürokrasinin etkili mevkilerinde bulunan ve kendisine, politikalarına uzak veya karşı gördüğü kadroları etkisizleştirdi. AKP, binlerce yıldır uygulanan bu yöntemle iktidar olma koşullarını sağlamlaştırdı. Boşaltılan devlet kadroları ekip mensuplarınca dolduruldu. 12 Eylül Anayasası'nın tüm olanakları kullanılarak, bürokrasiye İslamcı çizgide olanlar yerleştirildi.⁵ AKP'ye, yandaş çevrelere ve iktidarın destekçisi emperyalist güçlere göre tasfiye edilenler, eski Türkiye'nin temsilcileriydi. Bu dönüşüm, eski Türkiye'nin demokratikleşmesi, normalleşmesi olarak propaganda edildi. Tasfiye edilen eski kadrolar, yenedünya sistemindeki gelişmelere karşı yeterince esnek ve kullanışlı bulunmadığı için yeni anlayışlara da cevap veren "yandaş" kadrolar oluşturuluyordu. Bu kadrolara atananların önemli bir kısmı atandıkları kadrolar için aranan özellikleri taşımıyordu. Atamalarda gözetilen bazı nitelikler elbette vardı. İktidarın sistemi dönüştürmek için tercih ettiği, görev verdiği kişilerde aradığı özellikler arasında imam hatipli, ilahiyatçı ve Cemaatçi olmak ilk sırayı alıyordu. Hükümet, Cemaat eliyle ordu, polis ve yargı başta olmak üzere, devletin güvenlik bürokrasisinde yatay ve dikey bir örgütlenme modeli üzerinden kadrolaşıyordu.⁶ Bu kadroların dindar, "ahlaklı" ve muhafazakâr kişilerden oluşması için garantili sınav kazandırma teknikleri geliştirilmişti. Devletin her kurumunda ve biriminde özenle gerçekleştirilen kadrolaşma ile AKP iktidarı, rejimin yapısını ciddi ciddi değiştirme noktasına geldi. Laiklik doğrultusundaki tüm ilkeler yok sayılarak, dinsel sembollerini açık açık sergileme üstünlüğü elde edildi. Bu üstünlük kamusal alanda uygulamaya sokuldu. Laiklikle bütünleşen çağdaş yaşam tarzının, İslami yaşam tarzını ezdiği, aşağıladığı yorumu yapılarak rövanşist bir tavır sergilendi.⁷ Kısaca, AKP hükümeti, iktidar savaşlarında, laik ve ulusalcılardan boşalttığı kadrolara din eğitimi almış kişileri yerleştirdi.⁸ Böylece dinselliğe-muhafazakârlığa dayalı, otoriter bir anlayışla yo-

⁵ Merdan Yanardağ, **Bir ABD Projesi Olarak AKP Operasyon Partisi**, Destek Yayınları, İstanbul, 2013, s.186.

⁶ Şık, **Paralel Yürüdük Biz Bu Yollarda**, s. 19.

⁷ Ömer Laçiner, "Laik/anti-Laiklik: Dayatılan Bir Kutuplaşma", **Birikim Dergisi**, Sayı: 95, Mart 1997, s. 7.

⁸ Sungur Savran, "İslamcılık, AKP, Burjuvazinin İç Savaşı", **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP**, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 56.

ğurulmuş yeni bir vesayetçi sistem oluşturdu.⁹ AKP'nin bu uygulama ve hedefleri, Cumhuriyet tarihi açısından önemli bir kırılma noktasıydı.¹⁰

Üçüncü Dönem (2011-2015)

AKP iktidarı üçüncü döneme, 82 Anayasası'nın bazı maddelerini değiştirmeye yönelik olarak yapılan 12 Eylül 2010 referandumu ve 12 Haziran 2011 genel seçimlerinden istediği sonuçları elde ederek girmiştir. Parti üst yönetimi tarafından ustalık dönemi olarak tanımlanan bu aşamada iktidar, bizzat devlet gücünü ele geçiren adımlar atmış, kendi hegemonyasını kurumsallaştırmaya çalışmıştır. AKP iktidarı, kendi vesayet sistemini kurmak için demokratikleşme, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü adına 2011 tarihine kadar savunduğu ne kadar kulağa hoş gelen, yaldızlı söylem varsa hepsinin tersini yapmaya, elde edilen kazanımları yok saymaya başlamış; bu sürece, kurgulanıp uygulamaya konulan toplumsal kutuplaşma ve gerginlik politikaları eşlik etmiştir. AKP'nin üçüncü dönemde izlediği politikalar, kamuoyunda acaba "Milli Görüş" çizgisine geri mi dönüyor kaygılarına neden olmuştur. Milli Görüş gömleğini çıkararak, neo-liberal, neo-İslamcı, küreselleşmeci, çoğulcu bir toplum modeli oluşturma iddiaları eşliğinde farklı çevrelerden destek alan AKP'nin bu görüşlerinin, iktidarı tam olarak ele geçirinceye kadar geçerliliği olan bir stratejiye dayandığı anlaşılmıştır.

AKP'nin iktidar olma adına liberal çevrelerle kurduğu ilişki, II. Abdülhamit'in tahta çıkmak için Yeni Osmanlılarla, Mithat Paşa ekibi ile kurduğu ittifakı anımsatıyordu. İktidara gelmek ve orada kalmak adına üretilen söylemlerle, reelde uygulanan politikalar uyuşmuyordu. AKP iktidarı, üçüncü dönemde, ağırlıklı olarak, özgürlük, demokrasi, hukuk devleti, çoğulculuk gibi konularda genel ilkelere reddeden, bu ilkelere karşı dayatmalarda bulunan ve yandaşa rant paylaştıran bir görüntü sergilemiştir. Bir başka anlatımla, AKP, 2002'lerin özgürlükçü çoğulcu, liberal, demokratik söylemlerini terk ederek otoriter-muhafazakârlığa doğru evrilmiştir. 2002-2007 arasında dışarda AB, ABD yanlısı politikalarla, içerde takiyeci bir anlayışla meşruluğunu ispatlamaya çalışarak sisteme yerleşmiş; 2007-2010 arasında da sistemin kadrolarını çeşitli siyasi davalarla tasfiye etmeyi başarmıştır. Önündeki çoğu engel kalktığına göre, asıl çizgisine geri dönmesinde, Türkiye'de kurmak istediği sistem doğrultusunda politika üretmesinde, devlet gücünü yeni bir kurucu ideoloji kapsamında kullanmasında bir sakınca yoktur.

AKP iktidarının ikinci ve özellikle üçüncü dönemi, kuvvetler ayırımına dayalı sistemi ve onun dayandığı rejimi değiştirmek ve yerine kendi öngördüğü bir sistemi

⁹ Galip Yalman, "AKP İktidarında Devlet ve Toplum", **Kriz ve Türkiye: Aşınan Teoriler**, Editörler: Hale Balseven-Fuat Ercan, Phoenix Yayınları, Ankara, 2013, s. 446.

¹⁰ Metin Çulhaoğlu, "AKP'nin Yürüdüğü Yer: Bir Model ve Açıklama Denemesi", **Hegemonyadan Diktatoryaya AKP ve Liberal Muhafazakâr İttifakı**, Derleyenler: Çağdaş Sümer-Fatih Yaşlı, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, s. 226.

egemen kılma girişimlerinin ilk denemeleri olarak görülebilir. AKP iktidarı, üçüncü dönemde, demokrasinin esaslarını oluşturan ne kadar ilke ve kurum varsa hepsiyle kavgalı hale gelmiştir. Demokrasi, muhalefet, kuvvetler ayrımı, mali denetim mekanizmaları, hak talepleri, hatta parlamento olmasa, ülke ne kadar kolay yönetilecektir. Bunda AKP'nin meclisteki açık ara çoğunluğa sahip olması da etkili olmuştur. Anayasa ve genel ilkeler, demokratik tahammüller gözetilmeksizin çıkartılan torba yasalar toplumun duyarlı kesimleri tarafından dirençle karşılanınca, bu, muktedirin her şeyi yapabilme gücüne, keyfi yönetim özgürlüğüne, otorite anlayışına karşı bir engel olarak görülmüş, Genel Başkan Tayyip Erdoğan ve etrafındakiler, gerildikçe sistem rayından, genel esaslarından çıkarılarak otoriter tek parti sistemine doğru kaydırılmıştır. Diğer yandan, muhalefetin güçlenerek eylem gücünü arttırması da AKP'de iktidardan düşme travmasına neden olmuş ve gerginliğe dayalı politikaları beslemiştir. İktidarı kaybetme; yandaşa rant dağıtma, ihalelerden pay alma, çıkar elde etme, her türlü denetimden muaf harcamalar yapma, işine gelmediğinde yasalara uymama gibi ayrıcalıkların elden çıkması şeklinde algılanmıştır. Ve bu korku gerçek olmayan algılara yol açmış veya bu algı kullanılarak siyaset yapılmıştır. O nedenle, her demokratik eylem ve hak arama girişimi, "darbe" söylemi ile bastırılmıştır.

Düzeni değiştirmeye yönelik ilk girişimler, eğitim ve hukuk alanlarında başlatılmıştır. Sistemin garantisi olan gençliğe eğitim, ilkelerine hukuk aracılığı ile yön verildiği için, bu kurumlarla sürekli oynanmıştır. Bu kurumlar, kısa aralıklarla yapılan ve birbiriyle çelişen, herhangi bir mantığa ve sisteme dayanmayan değişikliklerle işlemez hale getirilmiştir. Eğitim ve hukuk kurumunda ortaya çıkan ciddi düzensizliklerle, belirsizliklerle halkın kafası karıştırılmış, beklentileri tamamen sarsılmış ve bu kurumlara olan sınırlı güven hepten yok edilmiştir. Yaratılan kargaşa, belirsizlik ve güvensizlikten yararlanılarak bu kurumlara istenilen şekil verilmeye çalışılmıştır. İktidar, hukuku kendine bağımlı hale dönüştürürken, eğitimi dinselleştirmiştir. Laik eğitimi bitirmek adına, okul yönetimleri özellikle "militan" öğretmenlerce tahkim edilmiştir. Zorunlu din eğitimi, imam hatiplerin artırılması, eğitim programlarında dinselliğin öne çıkarılması, tüm okulların neredeyse imam hatiplere benzetilmesi, AKP iktidarlarının eğitim alanındaki politikalarından bazılarıdır. Diğer kurumlarda da benzer bir yapı oluşturmaya çalışan AKP iktidarının temel amacı, tüm kurumları, Cumhuriyet'in kurucu değerlerini, felsefesini, ulus-devlet yapısını tasfiye etmek ve Cumhuriyet'in yüzüncü yılına kadar, onları kendi dünya görüşü doğrultusunda, muhafazakâr, otoriter ve anti-demokratik bir anlayışa, felsefeye göre yapılandırmak, yeni bir devlet modeli oluşturmaktır. "2023 vizyonu" söyleminin bu kadar sık kullanılması, bir hedef olarak işaret edilmesi, o tarihe kadar tek başına iktidarda kalmak için aşırı ısrarcı olunması, her türlü gerginliğin hatta çatışmanın yaratılması, demokratik toplum yapısına yönelik acımasız müdahale ve bastırma girişimleri gibi her yolun ve söylemin denenmesinin temel nedeni budur. AKP, kuvvetler birliğine dayalı ve karar verme sürecinin "başkanlık sistemi"nde toplandığı anti-laik ve baskıcı bir sistem oluşturma mücadelesi vermektedir. Bu rejim denemesinde, iki

partili bir parlamento öngörülmektedir. Partilerden biri çok zayıf bir muhalefet, diğeri güçlü bir iktidar partisidir. Öngörülen sistem sorun yaratırsa, o zaman parlamenter yapıya da son verilerek yetkisiz bir danışma meclisi oluşturulabilir.

Bir karşılaştırma ve tanım yaparsak, AKP'nin lideri, yakın dönem Türk siyasal tarihi liderlerinden farklı, Baas tipi bir lider portresi çizmektedir. Dolayısıyla son dönemde uygulanan politikalar ve liderin söylemleriyle AKP; İslamcı, baskıcı, otoriter ve devletçi bir siyasal anlayışı temsil etmektedir.¹¹

AKP iktidarı, kurucu Kemalist sistemin önce kadrolarını, sonra kurumlarını yavaş yavaş dönüştürerek yerine, anti-Kemalist özelliklere sahip İslamcı-otoriter Orta Doğu rejimlerini çağrıştıracak bir yapılanmanın peşindedir. AKP, kuruluş yıllarında Batı'nın demokratik hukuk düzenine bağlı özelliklerini büyük bir heyecanla öne çıkarıp savunurken, ilerleyen yıllarda bu özelliklerden iyice uzaklaşmış, hak, hukuk, adalet tanımaz, özel yaşam alanlarına doğrudan müdahale eden, laik yaşam tarzını ortadan kaldırmaya çalışan, yolsuzluklara, ranta dayalı popülist, otoriter bir kişi partisine doğru evrilmiştir. Türkiye'de siyasal sistem din-devlet ayırımından, din-devlet bütünleşmesiyle sonuçlanacak bir yola girmiştir. İslamcı çevrelerin başından beri mücadele ettikleri, fırsat buldukça en ağır ithamlarla eleştirdikleri Kemalist sistemden tamamen kurtulmak için bekledikleri ortam, iç ve dış konjonktürün yarattığı olanaklarla elde edilmiş ve devletteki bu köklü değişiklik için harekete geçilmiştir. Erdoğan'ın meydanlarda Mustafa Kemal Atatürk'ün adını anmadan İsmet İnönü üzerinden yetmiş, seksen yıl öncesinin politikalarına yönelik ağır eleştirilerde bulunması, Kemalist sistemin tasfiyesini kitleler düzeyinde meşrulaştırma girişimi şeklinde değerlendirmek mümkündür. Üçüncü dönemde iktidara tam olarak yerleşmiş olan AKP, Milli Görüş benzeri söylemlere geri dönerek Kemalist sistemle de mücadele ettiğini ortaya koymuştur. Geçmişin İslamcıları, Batılı çevrelerin de desteğini alarak merkezi ele geçirmiş ve İslamcı bir merkez oluşturulmuştur. İslamcıların merkezileşmesi sadece siyasi anlamda değil, ekonomi ve diğer alanları da kapsamaktadır. Bunlar üst üste konulduğunda genel amacın ne olduğu daha net görülmektedir.

AKP iktidarı üçüncü döneminde, ham ve ilkel bir demokrasi anlayışı sergilemiştir. Bu anlayış seçimleri ve o seçimlerde çoğunluk oylarını esas almıştır. Seçimlerin ve referandum amaca oluşmada bir tekniktir. Önemli olan AKP'nin yapmak istediklerini halkın bir şekilde, referandum veya seçimle onaylamasıdır. Onaylatılanların doğru veya yanlış, demokratik ve evrensel olup olmamasının hiçbir önemi yoktur. Seçimlerde çoğunluğu elde eden taraf, daha az oy alan partilere, seçmene, vatan-daşa her türlü baskı yapabilir, yaşam alanlarını sınırlayabilir, onları "doğru yola" sevk etmek adına zor kullanabilir, aşağılayabilir, bazı haklarını gasp edebilir. Parti-

¹¹ Pınar Bedirhanoğlu, "Türkiye'de Neoliberal Otoriter Devletin AKP'li Yüzü", **AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu**, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s.64.

nin doğal lideri demokrasiyi herkesin değil, çoğunluğun rejimi olarak algıladığını konuşma ve eylemleriyle ortaya koymakta, hükümet uygulamaları da bu anlayışla örtüşmektedir. Çoğunluğa dayalı demokrasi anlayışı, farklı görüşler üzerinde baskı kurma hakkı olarak yorumlanmaktadır. “Milli irade”, “yüzde elli” gibi söylemler bir tehdit unsuru olarak kullanılmaktadır. Tek haklı olan çoğunluktur. Bu çoğunluk istediğinde hukuk dışı eylemlerde bulunabilir, yolsuzluk yapılabilir, haksız kazanç elde edilebilir, yasa dışı yolları kullanılabilir ve hiçbir mali denetime tabii olmadan, hesap vermeden olağanüstü şekilde zenginleşebilir. Tüm bunlar iktidar yanlıları için meşru bir durumdur. Başta ordu olmak üzere, üniversiteler, basın, özerk kurumlar sadece verilen emirleri yerine getirmekle, iktidar partisinin ve yandaşlarının hizmetinde olmakla görevlidir. Üçüncü dönemde devletin demokratikleştirilmesi, toplumun özgürleştirilmesi, hukukun üstünlüğü ve tarafsızlığı, temiz toplum, sivilleşme gibi söylemler bir bir rafa kaldırılmıştır. Bu söylem değişikliği demokratik eylemlerin bastırılma şekline doğrudan yansımıştır. Örneğin, Gezi Eylemleri, hiç gereği yokken kanla bastırılmış, bir nefret söylemi gerçekleştirilmiş, kitleler “gezici çapulcular” ve AKP’liler olarak ikiye ayrılmış, kitlelerin çatışması için hükümetin yetkili ağızları ve “havuz medyası” aracılığıyla provokasyonlar üretilmiştir (En önemli ve geniş kitleleri çatıştırmaya yönelik olan provokasyon örnekleri şunlardır: “Kabataş’ta türbanlı bacımıza saldırdılar” ve “camide içki içtiler”). İktidar mensupları, bu nefret söylemleriyle demokrasiye, demokrasinin ilkelerine, çağdaş toplum anlayışına ne kadar uzak olduklarını; darlaştırıcı, sığlaştırıcı, ilkel ve baskıcı bir zihniyeti temsil ettiklerini ortaya koymuşlardır. Diğer yandan, sistemin sadece üst yapı kurumlarını ele geçirmekle rejimin değiştirilemeyeceğinin bilincinde olan AKP iktidarı, İslamcı sermayenin gelişmesi, ekonomi içerisindeki üstünlüğü ele geçirmesi yönünde de ciddi adımlar atmıştır. Laik sermayeyi her fırsatta çeşitli baskılarla kontrol altında tutmak isteyen iktidar, İslamcı sermayeyi laik sermaye karşısında korumuş, daha da güçlenmesi adına devletin her türlü olanağını bu yönde kullanmıştır.¹²

Sonuç

Sonuç olarak, AKP, 7 Haziran 2015 tarihine kadar tek başına iktidar olduğu yıllarda, hedeflediği otoriter, muhafazakâr, İslamcı bir toplum modeli ve siyasal sistem üretme doğrultusunda politika yapmıştır. Bu bağlamda AKP iktidarı, ikinci dönemde, mevcut sistemin askeri ve sivil kadrolarını tasfiyeye, üçüncü dönemde ise, kuvvetler birliğine ve başkanlık sistemine dayalı anti-demokratik bir siyasal yapı oluşturmaya çalışmıştır. AKP, ustalık dönemi olarak tanımlandığı 2011 seçimleri sonrasında, bir yandan laik devletin kurumlarını ve kadrolarını saf dışı bırakarak İslamcı kimliğini,

¹² Burak Gürel, “İslamcılık: Uluslararası Bir Ufuk Taraması”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP**, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 46; Savran, “İslamcılık, AKP, Burjuvazinin İç Savaşı”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP**, s. 108.

diğer yandan ABD ve AB karşıtlığını belirgin şekilde öne çıkarmıştır. Laik devlette dinin etkisini kamusal alanı da içine alacak şekilde genişletmiş, dini siyasal ve sosyal alanlarda referans olarak kullanmaya; kamusal, sivil ve özel yaşam alanlarını din aracılığıyla kontrol etmeye başlamıştır. Siyasal iktidardan medet uman çevrelerin bu dönüşüme hızla ayak uydurması da AKP'li ekiplerin bu yöndeki çaba ve özgüvenlerini artırmıştır.¹³ AKP, amaçladığı sistemin tamamen hayata geçirilmesinin tarihi olarak da 2023'ü, Cumhuriyet'in 100. yılını belirlemiştir. Bu bağlamda, AKP muhafazakâr ya da gelenekçi değil, özü itibarıyla İslamcı bir yapı öngörmektedir. Etrafındaki modern ve muhafazakâr figürler bu amaca sadece paravanlık etmektedir.

13 yıllık AKP iktidarına en güçlü karşı çıkış, Haziran Direnişi ile gerçekleşmiş ve bu direniş iktidarın psikolojisini bozmuştur. Gerçekten de AKP iktidarına en büyük darbe, Gezi Eylemleri ile vurulmuş ve Gezi'nin sonuçları, AKP'nin tek başına iktidar olma yetisini kaybetmesindeki önemli faktörlerden biri olmuştur. AKP iktidarına karşı geliştirilen en güçlü, yaratıcı ve mizah dolu muhalefet, onun iktidar döneminde yetişen gençlerden gelmiştir. AKP'nin iktidar yıllarında yetişen ve seçmen olan gençlerin büyük bir çoğunluğu AKP karşıtı bir dünya görüşü geliştirmiştir. Bunun nicel göstergesi, AKP'nin 7 Haziran 2015 seçimlerinde, 18-30 yaş grubu seçmen ortalamasının oldukça altında oy almasıdır.

AKP'nin kuruluşunda, programında yer alan demokrasi, insan hakları, hukuk devleti, çoğulculuk, hoşgörü, farklılıklara saygı gibi ilkeler 2011'den itibaren uygulanan politikalarla tamamen ortadan kalkmış, söylenenlerin aksine gelişmeler ortaya çıkmış, tek parti, tek adam hegemonyası oluşturulmaya çalışılmıştır. Diğer yandan, AKP ve Cemaat kurulu sistemin kadrolarına ve kurumlarına yönelik yasal ve yasa dışı mücadeleyi, tasfiyeyi, siyasal temizliği, aralarındaki çatışma başlayana kadar birlikte gerçekleştirmiştir. AKP iktidarı, sistemi ele geçirmeye yönelik programını, Cemaat'i bir uzmanlar ekibi olarak kullanarak, ona siyasal ve teknik her türlü desteği vererek, birlikte yürütmüştür. AKP, Cemaat ile kısmen yollarını çeşitli nedenlere bağlı olarak ayırdıktan sonra, amaçları doğrultusunda yoluna tek başına devam etmektedir. AKP, iktidarda kalmak ve özellikle tek başına iktidarına devam etmek adına her türlü pragmatizme ve pratiğe açıktır.

Pragmatist bir parti olan AKP'nin 13 yıllık iktidarı boyunca, her politikasının aynı doğrultuda olduğu, kararlılık taşıdığı da söylenemez. Bugün yaptığını yarın reddetmiş, bazı şeyleri çok sert bir şekilde ortaya koyup sonra vazgeçmiş, halkın deyimi ile kitleyi ölümle tehdit edip sıtmaya razı ettirmiştir. 21. yüzyılda, ülkenin onlarca yıllık birikimleri, demokratik kazanımları görmezlikten gelinerek, zaman zaman tek parti dönemi politikaları izlenmiştir. İktidara gelirken ABD ve AB ile sıkı işbirliği içerisinde olan AKP'nin 2011'den sonra, AB ve ABD yanlısı politikalarından hızla uzaklaştığı, ABD'nin Ortadoğu politikaları ile ters düşmeye başladığı, otoriterliği de içeren yerli bir refleks geliştirdiği de söylenebilir.

¹³ Yalman, "AKP İktidarında Devlet ve Toplum", *Kriz ve Türkiye: Aşınan Teoriler*, s. 441-445.

7 Haziran 2015 öncesi ülkenin genel görüntüsü özetle şöyledir: AKP siyasal ve kültürel çeşitliliğe, demokratik çoğulculuğa karşı doğrudan cephe almıştır. İktidar giderek muhafazakâr, baskıcı, otoriter, aşırı tarafgir özellikler sergilemiştir. “Bana oy verenler ve vermeyenler” ayrımı üzerinden toplumsal çatışmayı derinleştirmiştir. Keyfilik, hukuksuzluk, meşru ve ahlaki olmayan çıkar ilişkileri hat safhaya ulaşmıştır. Bireysel, sosyal ve toplumsal hak ve özgürlük arayışları, demokratik gösteri hakkı orantısız güç kullanılarak bastırılmış, farklı inanç ve kültür çevrelerinin özgürlük alanları, yaşam biçimleri ve tercihleri alabildiğince sınırlandırılmıştır. Anayasa ve yasalar en üst makamlar tarafından açıkça çiğnenmiş, olumsuz gelişmeleri eleştiren gruplara yönelik nefret söylemleri kullanılmıştır. İktidar kendine yakın olmayan kesimleri hizaya getirmek üzere belediyeleri, şirketleri ve benzeri kuruluşları ceza tehditleri ile sindirmiştir. İktidar partisi, bakanlıklarına, belediyelerine yönelik yolsuzluk iddialarının soruşturulmasını önlemek adına her türlü yola başvurmuştur. AKP’nin iktidar yılları, geçmişin hegemonik anlayışını yıkan, ancak kaos, korku ve güvensizlik üzerinden yeni bir hegemonik anlayış kurma girişimi olarak da okunabilir.

Kaynakça

- Akdoğan, Yalçın, “Adalet ve Kalkınma Partisi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: İslamcılık**, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- Bedirhanoglu, Pınar, “Türkiye’de Neoliberal Otoriter Devletin AKP’li Yüzü”, **AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu**, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.
- Bulut, Faik, “İslamcılık, Siyasal İslam ve İlimli İslam”, **AKP, “İlimli İslam”, Neoliberalizm**, Derleyen: Fikret Başkaya, Ütopya Yayınları, Ankara, 2013.
- Çulhaoğlu, Metin, “AKP’nin Yürüdüğü Yer: Bir Model ve Açıklama Denemesi”, **Hegemonyadan Diktatoryaya AKP ve Liberal Muhafazakâr İttifakı**, Derleyenler: Çağdaş Sümer-Fatih Yaşlı, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
- Gürel, Burak, “İslamcılık: Uluslararası Bir Ufuk Taraması”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP**, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.
- Laçiner, Ömer, “Laik/ Anti-Laiklik: Dayatılan Bir Kutuplaşma”, **Birikim Dergisi**, Sayı: 95, Mart 1997.
- Özbudun, Ergun – Hale, William, **Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm: AKP Olayı**, Doğan Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Savran, Sungur, “İslamcılık, AKP, Burjuvazinin İç Savaşı”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP**, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.
- Şık, Ahmet, **Paralel Yürüdüğümüz Biz Bu Yollarda**, Postacı Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Taşkın, Yüksel, **AKP Devri Türkiye’de Siyaset, İslamcılık, Arap Baharı**, Birikim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Yalman, Galip, “AKP İktidarında Devlet ve Toplum”, **Kriz ve Türkiye: Aşınan Teoriler**, Editörler: Hale Balseven-Fuat Ercan, Phoenix Yayınları, Ankara, 2013.
- Yanardağ, Merdan, **Bir ABD Projesi Olarak AKP Operasyon Partisi**, Destek Yayınları, İstanbul, 2013.
- Yılmaz, Nuh, “İslamcılık, AKP, Siyaset”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: İslamcılık**, Cilt. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.